

Vergaderjaar 2015–2016

28 642

Sociale veiligheid openbaar vervoer

Nr. 65

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU EN VAN DE MINISTERS VAN VEILIGHEID EN JUSTITIE EN VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 11 november 2015

Met deze brief wordt uw Kamer geïnformeerd over de inspanningen die zijn verricht en de voortgang die is geboekt bij de aanpak van sociale veiligheid in het openbaar vervoer.

Sociale veiligheid in de OV-keten

Reizigers en personeel moeten zich veilig voelen in het OV en het aantal incidenten moet zo veel mogelijk verminderen. De verbetering van de sociale veiligheid in het openbaar vervoer is en blijft een belangrijk aandachtspunt.

De afgelopen periode is er veel in gang gezet en zijn ook resultaten geboekt. De departementen van Infrastructuur en Milieu (IenM), Veiligheid en Justitie (VenJ) en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) hebben partijen uit de gehele OV-keten bijeen gebracht met als gemeenschappelijk doel het samen aanpakken en verbeteren van sociale veiligheid. Vervoerders en overheden nemen maatregelen, wisselen sociale veiligheidsdata uit en bespreken maatregelen die ook concessie-overstijgend kunnen werken. Gewerkt wordt aan een integrale aanpak voor een veilige reis voor iedereen in het OV. Alle partijen blijven hierover verder met elkaar in gesprek en zijn hard aan de slag om de veiligheid te verbeteren, vanuit verschillende rollen en verantwoordelijkheden.

Maatregelenpakket

Daarnaast maakten de departementen van IenM, VenJ en BZK in maart dit jaar afspraken met NS, ProRail, OR NS en vakbonden over extra maatre-

gelen voor de aanpak van sociale veiligheid¹. Deze maatregelen moeten zorgen voor meer veiligheid in het openbaar vervoer. Op 10 november 2015 heeft een vervolg overleg plaats gehad met NS, ProRail, OR NS en vakbonden om de uitvoering van de afspraken te bespreken.

Tijdens dit overleg is door de aanwezige partijen gezamenlijk geconcludeerd dat de maatregelen volop in uitvoering zijn en dat er concrete resultaten zijn bereikt. Alle partijen hebben hun verantwoordelijkheid genomen en iedereen heeft zich hard gemaakt voor snelle uitwerking en concrete realisatie van de afspraken.

Gezamenlijk is geconstateerd dat de ingezette koers met kracht wordt voortgezet en dat de focus van partijen blijft op het gezamenlijk nemen van verdere acties in de uitvoering van deze maatregelen. Hierbij hebben bewindspersonen aangegeven geïnformeerd te willen worden over eventuele knelpunten in de uitvoering zodat daar in een volgend overleg op teruggekomen kan worden.

Uit cijfers van NS volgt dat het aantal meldingen van NS-personeel van fysieke agressie gedaald is ten opzichte van de zelfde periode vorig jaar². Door de aanwezigen is gezamenlijk geconcludeerd dat deze ontwikkeling hoopvol is. Of deze trend zich doorzet zal later moeten blijken uit nadere analyse. Zoals reeds eerder afgesproken wordt het maatregelenpakket geëvalueerd.

Hieronder wordt de stand van zaken per maatregel uit het pakket toegelicht:

1. *Extra ondersteuning op de trein op risicolijnen en risicomomenten*

In juni 2015 is NS gestart met extra ondersteuning door Veiligheid & Service-medewerkers of hoofdconducteurs op nachtnettreinen op zondag tot en met woensdag (de andere dagen waren al dubbel bemenst) en op specifieke treinen op zondagochtend (vanwege terugkerend uitgaanspubliek). Hiervoor heeft ook werving van nieuwe NS-medewerkers plaatsgevonden. Sinds september 2015 zijn deze treinen volledig dubbel bemenst.

De volgende stap is het mogelijk maken van dubbele bemensing op de treinen op donderdag- en zaterdagavond na 22:00 uur. Tot nu toe worden deze dubbel bemenst daar waar mogelijk. In de diverse lokale veiligheidsoverleggen is bepaald welke treinen ten minste dubbel bemenst moeten worden, zodat er gericht capaciteit hierop wordt ingezet. NS gaf in het overleg op 10 november aan dat deze volgende stap hen, voor wat betreft het vrijspelen van capaciteit, wel voor een uitdaging stelt.

2. *Meer cameratoezicht op stations en proef met beeldschermen*

In het eerste kwartaal van 2016 start ProRail met het plaatsen van camera's op 30 kleine en middelgrote stations³. De aanbesteding hiervoor is door ProRail gepubliceerd. De keuze voor dit aantal van 30 stations is gebaseerd op de incidenten die hebben plaatsgevonden en de ervaringen van de security managers van de stations. Bij de uitvoering wordt voorrang gegeven aan de 12 meest prioritaire stations, daar staan sinds begin september 2015 tijdelijke camera's. Het streven is om in 2016 zoveel mogelijk van de lijst van 30 stations te realiseren. De camerabeelden kunnen 24 uur per dag worden uitgekeken door de speciale toezichtruidtes van NS, zodat er direct opvolging aan gegeven kan worden.

Voorts is in oktober 2015 een proef van een jaar gestart met het plaatsen van beeldschermen op twee stations, station Den Haag

¹ Kamerstuk 28 642, nr. 60

² Over de periode januari – oktober 2014 bedroeg het aantal meldingen van NS-personeel van fysieke agressie 639. Over de periode januari – oktober 2015 bedroeg dit aantal 518.

³ Zie bijlage 1.

Hollands Spoor en station Rotterdam Lombardijen. Door aanwezigheid van beeldschermen kan het effect van camera's op stations vergroot worden. Elk beeldscherm toont live beelden, beelden van de toezicht-ruimtes van NS en beelden van andere camera's in het station. Daarnaast wordt een communicatieboodschap getoond.

3. *Cameratoezicht in treinen*

NS zal camera's plaatsen in treinen die nieuw worden aangeschaft en in bestaande treinen op het moment dat ze een opknopbeurt krijgen. In een groot gedeelte van het dubbeldeks materieel komen camera's. In de nieuwe treinen die vanaf eind 2016 instromen zullen ook camera's worden geplaatst.

4. *Versneld in gebruik nemen van de OV-chipkaart toegangspoortjes*

NS zal de poortjes op stations zo snel mogelijk in gebruik nemen. IenM heeft eerder dit jaar gemeenten via de VNG met klem opgeroepen om hier voortvarend aan mee te werken. Op verreweg de meeste stations zijn de poortjes conform planning in gebruik genomen. NS heeft sinds 12 maart jl. de poortjes versneld in gebruik genomen op 22 stations. In totaal zijn op dit moment op 49 van de 82 stations waar poortjes zullen komen, de poortjes in gebruik genomen. NS verwacht dat het aantal eind dit jaar op 55 stations uitkomt. Op de volgende stations zullen de poortjes in 2015 conform planning in gebruik worden genomen: Den Haag Hollands Spoor, Amsterdam Amstel, Deventer, Schiedam Centrum, Breukelen, Amsterdam RAI en Tilburg.

Voor wat betreft een aantal stations vindt nog overleg plaats tussen NS en gemeente over maatwerkoplossingen. Indien dit niet tot resultaat leidt, heeft de Staatssecretaris van IenM toegezegd waar nodig met gemeenten contact op te nemen.

In 2016 worden onder meer de poortjes in gebruik genomen op de volgende stations: Amersfoort, Dordrecht, Arnhem, Zwolle en Nijmegen.

Om de effecten van het sluiten van de toegangspoortjes te kunnen analyseren, vindt monitoring plaats door NS. De eerste signalen over mogelijke effecten zijn positief. Een goed voorbeeld is station Rotterdam Centraal, het eerste grote station waar op 1 mei jl. de toegangspoortjes zijn geactiveerd. Dagelijks reizen meer dan 100.000 mensen via dit station. Uit klanttevredenheid onderzoek blijkt dat 99% van de reizigers een cijfer 7 of hoger geeft voor de sociale veiligheidsbeleving, in vergelijking tot 92% vóór de in gebruik name van de poortjes. Op lijnen waar de poortjes op de stations in gebruik zijn genomen worden beduidend minder zwartrijders in de treinen aangetroffen. Ook wordt op stations waar poortjes in gebruik zijn genomen sindsdien meer ingecheckt. De effecten zullen in 2016 verder zichtbaar worden.

5. *Intensivering van de samenwerking tussen NS en politie*

Er vindt structureel overleg plaats tussen NS en politie. NS en de politie zijn tevreden over de samenwerking. De afspraken zorgen voor een betere informatiepositie waardoor er beter en gericht gesurveilleerd kan worden en inzet kan plaatsvinden op risicolijnen en risicotijden. Voorts heeft de politie 20 gebiedsagenten benoemd en deze zijn in goed overleg met NS aan het werk. De gebiedsagenten worden door de politie ingezet op en rond 22 grote stations waarvan bekend is dat daar meer dan gemiddeld sprake is van agressie, zwartrijden of gevoelens van onveiligheid. Daarnaast is op dagelijkse basis 56 fte politie capaciteit beschikbaar om klein en grootschalig in te zetten op het station en op probleemlijnen. Deze inzet gebeurt op basis van risicoanalyses bij evenementen of incidenten. De inzet voor de langere termijn wordt maandelijks bepaald in het lokaal veiligheids-overleg.

6. *Stationsverbod versneld invoeren*
Vervoerders hebben per 1 mei 2015 de mogelijkheid om een verblijfsverbod op te leggen aan notoire overlastgevers op stations. Hiertoe heeft lenM versneld wetgeving inwerking laten treden. Vervoerders kunnen hiermee mensen die door hun aanwezigheid en hun gedrag herhaaldelijk overlast veroorzaken voor personeel en reizigers, een verbod opleggen om op het station te komen voor bepaalde periode. De eerste verblijfsverboden zijn inmiddels opgelegd.
7. *«Lij op stuk» aanpak bij overtredingen*
De politie hanteert bij overtredingen zo veel mogelijk «lij op stuk» beleid. De zware zaken die niet voor «lij op stuk» in aanmerking komen zoals openlijke geweldpleging en zware mishandeling zullen worden overgedragen aan de afdeling Opsporing van de Landelijke Eenheid van de politie. In navolging op het «lij op stuk» beleid dat de politie hanteert bekijkt NS binnen haar eigen proces of er mogelijkheden zijn om meer «lij op stuk» toe te passen bij overtredingen. Met een proef onderzoekt NS of zij een afname van incidenten kan realiseren door overtredingen digitaal op te leggen in plaats van een handgeschreven bekeuring. De verwachting is dat hierdoor de kans op escalatie en mogelijke agressie afneemt. De Minister van VenJ heeft tijdens het overleg van 10 november aangegeven dat hij ter uitvoering van de motie Madlener⁴ een extern bureau opdracht heeft gegeven daderprofielen op te stellen van daders van geweldincidenten op het spoor. In december 2015 zullen de resultaten worden opgeleverd, waarna uw Kamer zal worden geïnformeerd.
8. *Inzet op hulpverlening en opvang overlastgevers*
Het vraagstuk van verwarde personen is een maatschappelijk probleem dat ook het openbaar vervoer raakt. De ministers van VWS en VenJ en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zijn gezamenlijk opdrachtgever van een aanjaagteam verwarde personen dat onlangs aan de slag is gegaan. Het aanjaagteam zal onder andere gebruik maken van de signalen en ervaringen van NS. Onlangs heeft een eerste overleg plaats gehad. NS heeft in het overleg van 10 november benadrukt dat naast de aandacht voor preventie, ook daadwerkelijke oplossingen voor de overlast op dit moment nodig zijn. De Minister van VenJ gaf daarop aan dit punt te herkennen en dat dit onderdeel uitmaakt van de sluitende aanpak zoals die ook is aangekondigd in het plan van aanpak van het aanjaagteam dat aan uw Kamer is aangeboden⁵. BZK zal vanuit haar rol bijdragen aan mogelijke oplossingen voor deze problematiek.

Evaluatie maatregelenpakket

Zoals in maart 2015 is afgesproken zal het maatregelenpakket binnen een jaar worden geëvalueerd. Het onderzoeksinstituut van VenJ, het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), zal de evaluatie uitvoeren waarbij een eerste beeld van de effectiviteit van de maatregelen gegeven zal worden.

Overige maatregelen

Aanvullend op het hierboven toegelichte maatregelenpakket, wordt zoals voorgesteld door uw Kamer een tweetal suggesties voor mogelijke maatregelen verkend.

Dit betreft de suggestie om het voor spoorbedrijven zoals NS mogelijk te maken om «bodycams» (camera's in kleding) te gebruiken om de

⁴ Kamerstuk 29 984, nr. 597

⁵ Kamerstuk 25 425, nr. 290

veiligheid van het personeel en de pakkans van daders verder te vergroten. NS is hiermee aan de slag gegaan en is begin oktober een proef gestart met bodycams op kleding van NS-personeel. Deze proef heeft een looptijd van een half jaar.

Daarnaast betreft het een verkenning naar een «sms-alert» maatregel. Hierbij is het idee dat reizigers een tekstbericht per telefoon sturen aan de conducteur of de politie over onveilige situaties in de trein. VenJ neemt dit voorstel mee in de visieontwikkeling op data en «apps» en de doorontwikkeling van de politiemeldkamer.

Beleidsreactie rapport evaluatie sociale veiligheid regionaal OV

Vanuit de reguliere inzet van lenM op sociale veiligheid in het regionaal OV is een onderzoek gedaan door een extern bureau naar de effecten van het beleid van lenM voor sociale veiligheid in het regionale OV (bus, tram en metro) over de jaren 2006 tot en met 2014. Het rapport is op 20 augustus 2015 aan uw Kamer toegezonden⁶. Het onderzoeksbureau constateert dat de rol van lenM ten aanzien van sociale veiligheid in bus, tram en metro faciliterend en stimulerend is. Dit past bij de verdeling van verantwoordelijkheden in het regionaal OV. lenM bepaalt kaders en beleid voor het regionale OV waarbij de uitwerking bij provincies en OV-autoriteiten wordt gelaten. Geconstateerd wordt dat het beleid van lenM voor het regionaal OV doeltreffend en doelmatig is geweest over de onderzoeksperiode.

De effecten zijn met name bereikt door de maatregelen die regionale vervoerders en decentrale overheden nemen. Decentrale overheden benutten hiertoe deels de financiële middelen die door het rijk aan hen met de Brede Doeluitkering (BDU) beschikbaar zijn gesteld.

Tot slot

Het is verheugend om te constateren dat sinds de eerste bijeenkomst in maart 2015 alle partijen gezamenlijk in staat zijn geweest om een groot aantal extra maatregelen nader uit te werken en te realiseren. De eerste voorzichtige resultaten tekenen zich inmiddels dan ook af. We hebben afgesproken om voor de zomer 2016, na het gereed komen van de evaluatie opnieuw bij elkaar te komen. Het is de opgave voor alle partijen om de ingezette koers met kracht te blijven volgen. Wij hebben er alle vertrouwen in dat dit zal lukken.

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,
S.A.M. Dijkema

De Minister van Veiligheid en Justitie,
G.A. van der Steur

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
R.H.A. Plasterk

⁶ Kamerstuk 28 642, nr. 64.

Lijst van 30 stations waar cameratoezicht geplaatst wordt

Prioriteit	Station
1 ¹	Almere Centrum
1 ¹	Amsterdam Sloterdijk
1 ¹	Culemborg
1 ¹	Gouda
1 ¹	Leeuwarden
1 ¹	Maastricht
1 ¹	Roosendaal
1 ¹	Rotterdam Alexander
1 ¹	Rotterdam Zuid
1 ¹	Sneek
1 ¹	Tilburg
1 ¹	Zaandam

¹ Op deze 12 stations staan sinds begin september camera's

Prioriteit	Station
2	Alkmaar
2	Den Helder
2	Deventer
2	Dordrecht
2	Enschede
2	Emmen
2	Groningen
2	Helmond Brandevoort
2	Hilversum
2	Hoofddorp
2	Meppel
2	Naarden-Bussum
2	Roermond
2	Sittard
2	Zandvoort aan Zee
2	Zuid Hoorn

Prioriteit	Station
3	Hengelo
3	Meerssen

Lijst van stations waar OV-chipkaartpoortjes in gebruik zijn sinds maart 2015

Maart 2015	Lelystad Centrum Hoofddorp Diemen Amsterdam Lelylaan Delft Almere Oostvaarders Almere Buiten
April 2015	Helmond Weesp Duivendrecht
Mei 2015	Rotterdam Centraal Amsterdam Muiderpoort Rotterdam Blaak Utrecht Overvecht
Juni 2015	Roosendaal Diemen Zuid Amsterdam Zuid Hilversum Zoetermeer Gouda
Juli/Augustus 2015	Amsterdam Bijlmer Arena
Oktober 2015	Amsterdam Centraal Middentunnel

Lijst van stations waar OV-chipkaartpoortjes in gebruik worden genomen in 2015 en 2016

Planning november/december 2015	Den Haag Hollands Spoor Amsterdam Amstel Deventer Schiedam Centrum Breukelen Amsterdam RAI Tilburg Sittard
Planning zo spoedig mogelijk in 2015/2016	Leiden Rijswijk Dordrecht Haarlem Amersfoort Arnhem Alkmaar Zwolle Bilthoven Utrecht CS (alleen de hal) Breda
Planning 2016	Heerenveen Leeuwarden Eindhoven Nijmegen Amsterdam Centraal – proef
